

pefar milosavljević

smisao hijerarhije

Bilo bi za literate i ambiciozne najinteresantnije kad bi kakav dobar reporter zabeležio kako se ko od slavnih i neslavnih probija. Koliko to i to cenjeno ima na sebi mrlja. Koliko je puta gužvajući kapu ljužazan se smetio uredniku i molečivim očima preklinjao.

Bilo bi to interesantno koliko i činjenica da je Šaljapin odbijen na audiciji, da je Čangalojević isto tako odbijen, da se sekspersona glumica Merlin Monroe fotografala naga pre nego što se japanski obrazovali džekali kao kraljevi. Ili da su Bernara Soa i Džek Londona godinama odbijali redakcije.

Sve koji osete slas aplauza muči istu: — uspeh. I radi toga sve što se dešava u literaturi i oko nje stvar je normalna i zakonita kao i život. Ne začudjuje tako činjenica da ima pisaca koji se prodaju, nego koliko u tome mogu daleko od odu. To je moment kada ih potpuno obuzme rezignacija pa krčme i sebe i kreće literararu i ne misle da u tom trgovovanju ima mnogo zajedničkog sa zločinom. Jer nisu toliko naivni da ne zoju da sta je fališfik i se je pojavljena roba. Ali nisu ni toliko jaka da se spasi tonjena u koju su posmrati. Sami sebi tako postavljaju zamku; najviše njih proguta trenutak kad se ispod krovka urednika nasmici moda i novinarska padka. I srpski pisac koji nije nikad naučio da radi toliko da eksploatuje nešto svog talenta i pravog (stranog) pišca na koga se slučajno namario, retko kad da stigne nešto pametno da kaže. Ispadu da smo samo govorljivi sver i da se u mnogom govorjenju istrošimo. I otuda nastaje horsko pevanje kao najrečljivijih u literaturi egzistencije.

Pravaca danas nema: postoje horovi. Jer pozamaklo je vreme kad smo donosili novitet iz stranih kulturnih i osevezali naše prilike zalađanjem za nove estetske norme. Rentabilizuje je sada da si član horata (kora) nego samosvojan solista pa ma kako originalan; tada hor, odnosno gens preuzima krvnu osvetu na sebe. Ali je još veća opasnost ne promoliti glas iz hora. To odvodi anarhiju i nihilizmu i nasi pisci tek tu postaju društveni radnici, jer su najednom puni sveti i društvene odgovornosti i uvek dovoljno postaknuti da onečitaju svoje intelektualiste prste.

A svima preti edamzda: i onima koji su se na neki način dočepali izvestnog literarnog pješčestila i kojeg neki zbog njihove visine proizvojno zovu "Rimljaninat" te se grdno varaju kad misle da nekomu sole pamet a sami su jalovaci i odavno već izmogzali svoju besedu; i onima drugima koji su isto tako proizvojno nazvani "zavetnici" a koji se iz kurtozije najčešće zovu urednici, prikazivali, beleskari, dlanopisici, romanopisici, isci, pisici, lici i čiji je registrat poprilično velik da bi komoton mogli da dobiju neku autonomiju u literaturi. Odamzda preti i onima trećima, od gore pomenutih polaskova nazivanim tragedinima, jer su u svojoj preteranoj revnosti bavljivene literaturom shvaštaju išvise na svu način pa im se može desiti svastu, čak i da ih privlače negde oko sedamdesete kao našu evropsku Isidoru Kulić.

Šta se tu može kad otkako svet postoji velike ribe guta male i otkako brodovi poste uvek ima tiba da ih prate i da se hrane otpacima.

Rimljan u gospoda. Stekavši na kraju neko ime oni se ponataju kokošno. Pokazuju se pacadno uz obaveznu pratnju tetaka i strina, kao predstavne gospodice. I stalo im je da rečenica koju imaju. Baš kuo i gospodice sujeti su za svog glas: njima je stalo da svet pamti njihove učinke i učinile mnogo više u literaturu da taj glas održe: jednom Rimljaninu i priliči slijaj kaj stampa u svome svrhe reklamira. Zato oni diplomatski umeju da drže

novinare i publiku. Šta znači njihovo čitanje? Da li veliki kritičar priprema izmenjenade? I kad se jedan Rimljanin samo pomoli na balonu mi zinemo od izmenjenade; često, pojavio se najzad sad će progovoriti. Međutim, on, otpadike, kaže samo: »Pazi, bogamu, vreme se nije promenilo, dosadno zevne i povuće se. Kako treba protumačiti te njegove reči? Da li je video nas koji smo hteli da mu zaplijeskamo. Njegovo gospodstvo opet je izvoljeno nesto da kaže i upravo reklo je nesto, doduce i ne znamo šta, ali bilo je, sigurno je bilo, izvanredno pametno. Zavetnici nisu gospodini, oni to pravo uzimaju prema onima koji čak nisu ni ono što oni jesu a sleduje im da bar to budu. Ne čuvaju oni svoje imena kao malo vode na dlanu ali zato čuvaju svoj položaj. Ostace oni omiljenici i do svoje četrdesete, svoju pravonavazanu malenkost neće javno istaći (sačuvati su pomalo obrazu) ali će uvek imati veze. Oni su ujedno i tetke i strine ali i umnici a uzorna bratčak nekog velikog Rimljanačina čijemu koru pripadaju. Imaju oistar sluh za sva kretanja literature pa su uvek spremni da se poreklu ako zatreba. Oni su i »crne i nisu »crne, jer nista ne radi a deciju; njihova imena su uvek prisutna a njihova de la ne postoje, da bi se niko nikad začudio ako se oni ne bi pojavljivali, jer i poređ sive njihove nametljivosti oni su neprameni i niko ne zna kad se javljaju i kad isčežavaju. Njihova su imena različita, ali svu oni imaju jednu zajednicku karakteristiku: — da se ne razlikuju jedan od drugog. Iz čisto taktičkih razloga ne treba ih pomjeriti, jer ko zna odakle postavljaju zaseđu. Odavno su prizvati praksu zaključne borbe i umeju da gutaju piseve kao sirovu slamu. Mudro je skloni ti im se s putu ako je to moguće, a ako nije, ne vredi se boriti legalnim sredstvima. Najbolje je proći kraj njih kao pored turskog groblja: ne okrećite glave na uspravnu liniju. Jer i o njih mrtve može čovek da se spotakne.

I Rimljan i zaverinci ne radi ništa. Prvi su se umorili, a drugi nikad nisu ni znali šta treba da radi. I jedni i drugi vođe horove; njima su oni potrebni radi iluzije o svojoj sopstvenoj egzistenciji: tu mogu komotno da spavaju i da im san bude slatkar, jer će uvek postojati neki horša gledišta koji će učinilo da ih uspavljaju. I radi veće radosti njihovog, takvog života, oni će uvek nalaziti razloge da hor optaine. Ustolautom, ljudi se u nesreći zbijaju jedan uz drugog.

A nikad se ne zna koliko ima onih trećih, tragedinaca. Oni su rastrenuti, prepuni sami sebi, ne zna se ponekad ni da li imaju tate, da li im je ko zamenio mamu i ko će im biti babica, oni su, možda, sve to sami i utoliko više srodati što se stide da prose. Oni možda i ne umiju da naprave neki javni skandal, a bez toga nema reklame, nema interesovanja, nego se negde deloko od Bežistana sami ispredjavaju iz svoje čaurice i hid im je nešigran i redi su im mucave i ne umiju da se dočepaju tudi ledi kao obale spasenja. Ko zna šta će se od njih ispititi, šta će svako od njih ispasti, jer oni su takvi: nepoznati, tek najavljeni ili nenačavljeni, sa još neotvorenum kartama. Njih vreme uđara, i urednici ih udaraju i oni, ili eve dublje uranjuju u tajne umetnosti, ako su jači, ili beže od nje, kao od neobaveznog prokletstva. Oni su opasni, jer mogu da napravuju, mogu da pregaze bivše: — posle selekcije koja se medju njima izvodi dolaze uglavnom dobro potkovani i smogni snage da nadu sebi mesta, da s pravom zauzmu tuda. Međutim, oni se moraju zvati tragedinima, Rimljani ih tako zovu, jer oni samo obećavaju, jer

male poruke

Umjetnički izraz stvaračkog duha u prečinku vidokruga svih nas živi životom uvijek nedovoljnog ubjedjenja da je nešto nadprosječna vrijednost čovjekova i da sa nama traje u polubučnom hujenju — otvorenom za NOVO i BUDUĆNOST! Onaj drugi dio naše značajnosti da prodremo u nikad ovijedljivo odaje sebe samih, ispunjuje čovjeka — taj posljani prkos ljepezi i nježnosti, nečim što je od nas nevidljivo više i od nas više vidljivo. Okrenuti onim dijelom sebe prema vidljivim izrazima naše svjeljudske maske, koja je samo u svojstvu prilagodljivosti da osjeti naše mirenje ili sklonost prema onom što čovjeka ravna sa unutarnjim prevarnjima njegove psaše.

Suprotnosti su nas postavile na dačkani podijum po kome klizimo i guramo se, oduprići se o sjene svoga sopstvenog lika. Po nekom čudnom i čudno fluidnom zakonu naši kosturi dobiju igru mesa, i bi, da se razredi nikad nagomilana ljubav kroz plave rešetke kontinencija. Bi da raščeljuti zlostavist i neshvatljavu nužnosti da je naša književna baština — gromad i rukohvat velike ljubavi — najtopljih misli i osjećanja retčeli u stihu i prozi.

Danas, kada su naši dogledi zahukšimali sjajem okrenuti u budućnost, i kada se provjerava svaki trenutak našeg postojeća na ovaj traci u beskraj zabodenju, mi dvojčići odzvanjamo stvaralaštvo naše pjesničke generacije — tražeći nepostojeće u postojećem.

Pripreljavio je naše sliterarno tržište novinama koje su druga strana našeg bitišnja. Stihom, koji ne rimuje stvari monolog čovjeka i vremena. Osjećanjem, koje je proizvod našeg pjesničkog nestvaccnog imperativra.

Odlasci u predjelu kosmosa, u oaze naseljene sitnostranskim kvalitetima koji su prema visku ličnog ubjedjenja odzvuk previdatčkih dometa književnosti koje počivaju na raznorodnim temeljima nacionalnih kultura. Ovdje je riječ o ambiciji i kariperizmu u literaturi onih djele da stvorenito podnijebje samo težnja ističanje vrijednosti, daleko od organske potrebe da se nešto vrijedno unese u našu književnu podkroviju.

Cesto smo zagručali imenima koja čine navalu i potrošavanje prema vječnoj uloci literature, posebno, pjesničkih domaćaša. I kada su naši otisci unutarnje JA vjerno odraže u svim dimenzijama epope, i onima koje potiču čovjekovo moralno podzemlje, onda će sveobuhvatno socijalno iskrštaniti jedinku s lica i naličja. Onda će pjesnik lud od male srće uživati: Čovjek je i ono što misli da nije! Onda će pjesma biti uzorna ljepote stoljeća. Biće vjera u pjesniku koji nam je podario. Biće zubor, prost, a lijep kao njezin osjaj u nama.

Pjesnici, da li su važe pjesme takve?

I usjedno stablo izvezeni plodom. Jesen mu otkupi voštano lišće. I poneka uvedri ostavi svoj ozbiljak na izdanju koji bi bio biti zelen. I poneki ljetorast presvise od miraznih zimskih poklona. Poneki!

Ja i pesma to više nije samoč. Sta bi sa tugom da mi pesme nijesu. (M. Danilo)

Divo je počela jedna pjesnička ispojist na svom urenniku. Jeden Danilo, tijek trčano kolibisti kanjenuje kamena grada. Dovoljno svoja da kaže — ja sam argatovao na njenoj postolju. Pjesnik kome su horizonti stiba osjećeni mladičtvom, neposrednošću i nezametljivim cinizmom. Ponekad dozvoljivim prikosom i gordotiću.

Sve su to osobnosti koje godine iskustva pružaju na dohvati nastupajuće generacije. To su osobnosti svih nas. Nas iz PORODICE MLADOSTI! I da li onda slijedi kompromis iznorimoran i formalističkih ubjedjenja svesvjednjovica, ili sebe okališi u bočenju svedruštenog dometa umjetničke riječi? Da li na jednoj strani sačinjenjem od milozvučnih tonova izgradivati svoj sliterarni neboder riječi, ili na umjetničkoj izstavljenosti proljeti, po sto puta odbranjujući i provjerujući — rimovati olujna dostignuća našeg vremena, i biti čovjek, i biti izdanak u eglednoj uglednoj bašti naše domovine. Njezin biti. A ona je naše umjetničko trajanje. Izraziti je u svim dimenzijama vječnosti i sadainosti. Kroz nju reći sebe.

Pitam se koliko to čine naši pjesnici? Posebno moći saputnici grđinama. Pitam se koliko varnice na vjetru traju dok žar koronje njihovo umiranje? Pitam se koliko smo varnice sopstvenog žara?

Trenutak je trajanja bjesne. On rodi ljepotu kojoj je vječnost trenutak. To je malo običanje koje zatreperi i nestane.

Ovo su samo sakupljeni odlomci (možda) blijeđih razmisljaja. Ovo je višak moga izražajnog siromaštva. Ovo su MALE PORUKE samom istasalim pjesnicima.

Danilo KNEŽEVIĆ

